

Dinsdagavond 22 mei 2012 is Fort Vechten te Bunnik bezocht door vertegenwoordigers van elf EU-landen. Met de officiële ondertekening van het 'Partnership Agreement' van het internationale project AT FORT is de samenwerking van het door INTERREG IVC gesubsidieerde project van start gegaan. Het projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie (in formele zin: Dienst Landelijk Gebied) initieert dit project en is lead partner.

Het project AT FORT heeft als doel om in Europees verband kennis over behoud en ontwikkeling van vestingwerken en verdedigingslijnes te verzamelen en uit te wisselen. Dit gebeurt onder het voor Nederland bekende motto 'Behoud door ontwikkeling' dat door Europa voor dit project geadopteerd is. Het project heeft een looptijd van drie jaar en wordt gefinancierd met bijdragen van de provincies Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant en van het Projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Partners

Het AT FORT samenwerkingsverband bestaat uit elf partners, zeven uit 'oude' en vier uit 'nieuwe' Europese lidstaten. De partners zijn lokale en regionale overheden, openbare instellingen en kennisinstituten. Alle hebben ruime ervaring op het gebied van ontwikkeling en beheer van militair erfgoed.

Ondertekening van de Partnership Agreement

Peter Ros, projectmanager van het AT FORT project: "We startten dit project omdat binnen heel Europa forten met vergelijkbare problemen kampen. Door een intensievere samenwerking kunnen we veel van elkaar leren. We hebben de top 10 van belangrijke organisaties die binnen de EU met forten werken gevraagd, en ik hoop dat dit project een succes wordt."

De drie **belangrijkste thema's** van het AT FORT project zijn:

- **Multifunctioneel hergebruik**
- **Omgaan met randvoorwaarden**
- **Managementmodellen**

De partners ontmoette elkaar voor het eerst bij de voorbereidingsbijeenkomst in Mestre/Venetie (april 2012). Daar bezochten zij Fort Marghera, Fort Carpenedo en de Maximillian Tower, San Remo (met uitleg van Mr. Daniele Sferra, Marco Polo System g.e.i.e.). Deze forten gaven voorbeelden van zowel multifunctioneel hergebruik, omgaan met randvoorwaarden en managementmodellen

Tijdens het launch event in Nederland, Utrecht (21-23 mei 2012) bezochten de projectpartners verschillende voorbeelden van multifunctioneel hergebruik (Fort Werk IV, Fort de Klop, Fort Blauwkapel), omgaan met randvoorwaarden (restaurant technieken op Fort Asperen, problemen met vegetatie door Caros Scheltema en managementmodellen (*Werk aan het Spoel* door Sander Booms en de forten van de stad Utrecht door Anton van Emst. Tijdens de eerste dag van de bijeenkomst zijn het projectlogo en de website www.ATFORT.eu voor het eerst gepresenteerd. Op de website van AT FORT vindt u meer informatie over het project.

Bezoek Fort Carpenedo

De Maximilian tower in Venetië

Fort Vechten in Utrecht

In het volgende deel van de nieuwsbrief presenteren we met trots de deelnemende partners van AT FORT

Antwerpen Nationaal Réduit, België

Antwerpen was eeuwenlang een van Europa's grootste fortensteden. In de middeleeuwen speelde de stad een belangrijke rol in het verdedigen van het Katholieke rijk, en in de Spaanse periode was Antwerpen het meest moderne fortengebied ten noorden van de Alpen. In de negentiende en twintigste eeuw maakten twee fortengordels Antwerpen de tweena meest ontwikkelde militaire reduit, na Parijs.

Meer informatie: <http://www.atfort.eu/node/26>

Fort Starbroek

Citadel Spandau, Duitsland

Citadel Spandau is opgericht in 1560, als modern fort op de "Nieuwe Italiaanse manier" verving het fort het voormalige kasteel, waarvan de oorsprong in de Slavische tijd ligt. Citadel Spandau is het best behouden renaissance fort in Noord Europa en is tegenwoordig in gebruik voor culturele doeleinden, voor recreatie en toerisme. Meer informatie:

<http://www.atfort.eu/node/23>

Citadel of Spandau

Suomenlinna, Finland

Het fort is gesticht op eilanden aan de kust van Helsinki in 1748. Het Suomenlinna zeefort heeft een UNESCO-status. De bouw startte rond 1700 toen Finland nog onderdeel was van het Zweedse koninkrijk. De wapens die nog steeds op de westerse wallen staan, herinneren aan de Russische periode in de 19de eeuw.

Suomenlinna ligt vlakbij de stad Helsinki en is in 15 minuten te bereiken met een ferrie. Het terrein is 80 hectare groot, bestaat uit zeven eilanden, heeft 200 gebouwen, 900 inwoners, 350 werkplaatsen en 700.000 bezoekers per jaar.

Meer informatie: <http://www.atfort.eu/node/28>

Suomenlinna

Netwerk van Vauban (Réseau Vauban), Frankrijk

De 17de eeuwse verdedigingswerken van Vauban verdedigden de grenzen van Frankrijk en liggen in de bergen, aan de zee en in stedelijk gebied. Vauban selecteerde deze gebieden en maakte de ontwerpen.

Het Network van Vauban is een non-profit organisatie en verbindt de steden en de kantoren in de tien franse regio's met als doel deze UNESCO gebieden

Besancon

te behouden voor toekomstige generaties. Meer informatie: <http://www.atfort.eu/node/22>

Fort Monostor, Hongarije

Aan de oevers van de Danuberivier in Centraal Europa ligt een fortensysteem rond de "twin" steden Komárom, Hongarije en Komárno, Slovenië. De forten liggen tegenover elkaar aan de rivier. Drie grote forten van het fortensysteem liggen in Hongarije (Fort Monostor, Fort Igmánd en Fort Csillag) en zijn belangrijke nationale monumenten voor Hongarije. Een eeuw lang diende het Fort Komárom als legeringsplaats voor generaties soldaten van de Austro-Hongaarse monarchie en het Hongaarse leger. Van 1945 tot 1991 functioneerde het fort als geheim arsenaal van Sovjet troepen. Meer informatie: <http://www.atfort.eu/node/25>

Fort Monostor

Forte Marghera, Italië

Vanaf het stichten van de stad Venetië tot 1805 was "Malghera" een bloeiende plaats gelegen aan het einde van de lagune. De belangrijke ligging (aan het einde van de lagune bij het punt waar Mestre aan Venetië grenst) zorgde voor militair gebruik. Het voor die tijd moderne fort hield de vijand weg uit Venetië en zorgde voor bescherming van Venetië vanuit de landkant. Eind negentienhonderd werkte het verdedigingssysteem niet meer optimaal, het werd toen versterkt door het fortensysteem van Mestre. Meer informatie:

Luchtfoto van Forte Marghera

<http://www.atfort.eu/node/21>

Kaunas zesde Fort, Litouwen

De opname van Litouwen in het Russische Rijk in de negentiende eeuw had een duidelijk invloed op de ontwikkeling van de stad Kaunas. De stad werd van meer militair belang en werd een van de belangrijkste centra van het Russische verdedigingssysteem. Dit zorgde voor de bouw van twee ringen van militaire forten rond de stad Kaunas. Het Kaunas fortensysteem bestaat uit meer dan 200 objecten met verschillende doeleinden. Het werd gebouwd tussen 1882 en 1889 op bevel van Alexander II. Aan het begin van de twintigste eeuw verloor het fort zijn verdedigingsfunctie, vooral omdat Litouwen toen opnieuw zelfstandig werd. Meer informatie:

Luchtfoto van het zesde Fort,

<http://www.atfort.eu/node/24>

Paola, Malta

De Corradino Linie, een lage verdedigingslinie, is gebouwd door de British Royal Engineers in 1871-72 op de Corradino Heights. Meer informatie:

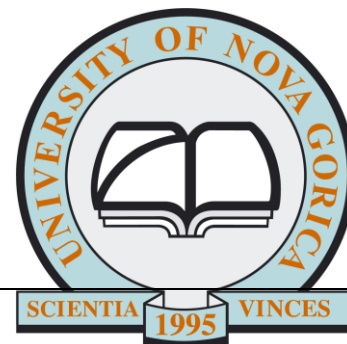
<http://www.atfort.eu/node/27>

Fort Paola

ETCAEH, Slovenia

In 2004 startten de Universiteit Nova Gorica en de Universiteit IUAV Venice een Master in **Economics and Techniques for the Conservation of the Architectural and Environmental Heritage**. Tegelijkertijd werd het onderwerp integraal opgenomen in het PhD-programma van de universiteit Nova Gorica. Het

programma heeft als doel experts en onderzoekers op het gebied van behoud van erfgoed en management te onderwijzen op een interdisciplinaire manier. De belangrijkste onderwerpen gaan over: theorieën over instandhouding op het gebied van architectuur, methoden voor behoud van stedelijk erfgoed, regelgeving voor cultureel- en natuur erfgoed, (historische) stedelijke landschappen en culturele landschappen. Meer informatie: www.iuav.it

Medway Council and its associated partners, UK

Kent en Medway hebben een uitgebreide lijst van verdedigingserfgoed, inclusief een potentieel UNESCO-locatie (Chatham Dockyard met zijn verdedigingslinie). Het heeft een groot aantal enkele en ringfortensystemen die te verdelen zijn over een meerdere tijdsperioden. Meer informatie: <http://www.atfort.eu/node/29>

Great Lines heritage park

Nieuwe Hollandse Waterlinie, Nederland

De Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) is een verdedigingslinie in midden Nederland die is aangelegd tussen 1815 en 1940 en die loopt van Muiden tot aan de Biesbosch. De Linie bestaat uit ruim vijftig forten en zes vestingsteden en wordt verbonden door ruim duizend militaire en waterbouwkundige objecten en het omliggende open landschap. De NHW is een Nationaal Landschap, aangewezen als grootste Rijksmonument van Nederland en staat op de voorlopige lijst van UNESCO Werelderfgoed. Het Nationaal Project, waarin veel publieke en private partijen samenwerken, heeft als doel om dit typisch Nederlandse landschap met militaire bouwwerken en omliggende landschap te behouden. Daarnaast wordt het ook verder ontwikkeld door nieuwe functies aan de objecten en het omliggende gebied te geven en de NHW toeristisch te ontwikkelen. Meer informatie: <http://www.atfort.eu/node/20>

HOLLANDE
WATERLINIE®
DUTCH WATERLINE

Planning AT FORT Project (kan nog wijzigen)

Fase 1

Apr 2012 - okt 2012: iedere partner maakt een zelf analyse. Dit rapport geeft de huidige situatie aan, de vragen die er liggen en input voor good practises van het eigen project.

Okt 2012: Good Practices Engineering Workshop in Venetië.

Fase 2

Nov 2012 - okt 2013: Ateliers (een per partner) en Good practice Transfer bezoeken:

Nov 2013: Integration Seminar Paola, Malta

April 2013: Midterm evenement in Frankrijk, met politici.

Fase 3:

Nov 2013 - Juni 2014: maken van implementatieplan

Junie 2014: interregionale bijeenkomst in Komarom, Hongarije

Fase 4:

Jul 2014 - Okt 2014: maken van aanbevelingen

Okt 2014: Presentatie van resultaten bij final event in Antwerpen, België

Einde van het project: 31 december 2014

Key Facts

11 partners

Totale kosten van het project: EUR 2,170,753.80

Looptijd: januari 2012 tot december 2014

INTERREG IVC Programma

**Bezoek ook: www.atfort.eu
Blijf op de hoogte, schrijf u in voor de nieuwsbrief: <http://atfort.eu/node>**

"The Interregional Cooperation Programme INTERREG IVC, financed by the European Union's Regional Development Fund, helps Regions of Europe work together to share experience and good practice in the areas of innovation, the knowledge economy, the environment and risk prevention. EUR 302 million is available for project funding but, more than that, a wealth of knowledge and potential solutions are also on hand for regional policy-makers."

www.interreg4c.eu